

УДК 658.012.32:504

О. М. Рябич,

*канд. екон. наук,
доцент Донецького національного
технічного університету*

**ПРОБЛЕМИ ПОСТ-КІОТСЬКОЇ УГОДИ І ЗМІНИ В ЗАКОНОДАВСТВІ
ВІДНОСНО СТРАТЕГІЇ ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ ВИКИДІВ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ В УКРАЇНІ**

На теперішній час проблема глобального потепління є надзвичайно серйозною, оскільки може призвести до стрімкої появи природних катаклізмів і порушити єдність людини і природи. Негативні наслідки зміни клімату очевидні вже зараз, крім того, за даними Секретаріату Рамкової конвенції зі зміни клімату ООН [1] викиди 40 індустріально розвинутих країн, що мають зобов'язання по звітності про викиди парникових газів у рамках Конвенції за 2000–2006 рр. збільшилися на 2,3 %. Викиди країн,

що ратифікували Кіотський протокол у 2006 р., були на 17 % нижче базової лінії Кіото, але й вони виростили після 2000 р. Первісне зниження викидів країн-учасників Кіотського протоколу в основному відбулося через економічний спад у країнах з перехідною економікою (Центральної і Східної Європи) у 1990 р., але, у 2000–2006 рр. у цих країнах спостерігався ріст викидів парникових газів рівний 7,4 %.

Отже, чим раніше почнуться реальні дії, тим менше витрат понесе світова спільнота на подо-

© О. М. Рябич, 2009

ланья наслідків зміни клімату. Міжнародні зобов'язання за Кіотським протоколом спонукають більшість країн діяти для досягнення «Нового світового стандарту», заснованого на оцінці потенціалу в області запобігання зміни клімату, поточної і довгострокової політики, заходів і технологій, і з врахуванням забезпечення високих темпів соціально-економічного розвитку країни.

Метою роботи є дослідження проблем переговорного процесу з формування міжнародної угоди взаємодії із проблеми зміни клімату після 2012 р. Аналіз останніх змін в законодавстві відносно стратегії зниження рівня викидів парникових газів в Україні. Формування підходу до національної системи регулювання викидів парникових газів в умовах фінансової та економічної кризи в Україні.

Перший період зобов'язань з Кіотського протоколу, що включає 2008–2012 рр. — це дуже короткий термін для вирішення глобальної проблеми зміни клімату. Однак слід зазначити, що вже почався перехід від кліматичної теорії до економічної практики і більш широкого впровадження ринкового підходу до регулювання викидів парникових газів. Але є низка питань із розвитку міжнародного вуглецевого ринку після 2012 р., що вимагає невідкладних рішень у пост-Кіотській угоді:

1. Продовження дії Кіотського протоколу на два короткострокові періоди зобов'язань, що включають 2012–2017 рр. та 2017–2022 рр.

2. Прийняття жорсткіших, справедливих, за формою чисельних зобов'язань зі скорочення викидів парникових газів без ризику економічного зростання країн, особливо для країн з перехідною економікою.

3. Приєднання нових країн, що взяли зобов'язання за Протоколом.

4. Включення в угоду нових секторів джерел викидів парникових газів, що збільшить пропозиції ОСВ.

5. Передбачення штрафних санкцій до країн, що не виконують зобов'язання зі скорочення викидів парникових газів.

6. Пошук економічного оптимуму витрат і доходу від вкладення засобів у чисті технології.

7. Перегляд вимог до проектів спільного впровадження (СВ), тому що вже виникли наступні проблеми: проекти піддаються дуже повільному процесу офіційного затвердження органами ООН, в основному внаслідок цілого ряду бюрократичних затримок на національному рівні;

покупці не гарантують покупку ОСВ після 2012 р., тому що не установлений період кредитування;

труднощі із продажем одиниць скорочення викидів (ОСВ), які мають бути отримані від «пізніх» проектів в останні роки першого періоду зобов'язань з Кіотського протоколу;

недостатня кількість отриманих ОСВ для прибутковості проекту;

високий ризик реалізації проектів без доходів від продажу ОСВ до 2012 р.;

неможливість спрогнозувати ціну та попит на ОСВ, у зв'язку з відсутністю чіткої економічно обґрунтованої цінової політики та великою кількістю технологічних і фінансових ризиків;

потребує удосконалення принцип фінансової додатковості проектів СВ, згідно якому проекти мають бути додатковими до тих заходів, які здійснювалися би при відсутності проектів;

гостро встає питання про включенні до оцінки проектів соціальних критеріїв стійкого розвитку.

На думку учених, принциповою відмінністю пост-Кіотської угоди повинен стати прямий зв'язок із довгостроковою глобальною стратегією зниження рівня викидів парникових газів, яка відповідала б сучасним світовим тенденціям, включаючи макроекономічне планування, розвиток енергетики, промисловості, транспорту, сільського й лісового господарств, а також урядових структур і науки.

На теперішній час багато країн вже формують внутрішні довгострокові стратегії зниження рівня викидів парникових газів. Наприклад, Європейський Союз прийняв зобов'язання до 2020 р. знизити рівень викидів на 30 % у порівнянні з 1990 р. і планує — 60–80 % до 2050 р. за рахунок впровадження поновлюваних джерел енергії та поліпшення енергоефективності. Великобританія поставила метою зниження викидів до 2050 р. на рівні 60 %. Японія до 2030 р. планує знизити рівень споживання енергії на одиницю ВВП у порівнянні з 2003 р. Канада планує до 2020 р. довести рівень викидів парникових газів до рівня 1990 р. і до 2050 планує зниження до 60–70 %. Україна заявила про 20 % скорочення викидів до 2020 р. та до 2050 р. — 50 % [2].

На теперішній час Україна дуже активно формує національну екологічну політику з урахуванням довгострокових перспектив зниження викидів парникових газів в атмосферу. У 1992 р. Україна підписала Рамкову Конвенцію ООН зі зміни клімату та у 2004 р. ратифікувала Кіотський протокол із зобов'язанням не перевищити до 2012 р. обсягу викидів парникових газів від базового 1990 р., або 921,79 млн т CO₂ е. Відповідно до останньої інвентаризації викидів парникових газів у 2006 р. у Україні було викинуто 445.05 млн т CO₂ е., або 48 % від рівня 1990 р.

Урядом України розроблений і послідовно впроваджується Національний план заходів щодо реалізації положень Кіотського протоколу [3]. Постановою КМУ «Положення про Національне агентство екологічних інвестицій України» [4] створений орган державної виконавчої влади — Національне агентство екологічних інвестицій (Наеко-

інвестицій), покликаний консолідувати дії Уряду, бізнесу і громадськості в цій сфері з використанням ринкових механізмів Кіотського протоколу. Нещодавно постановою КМУ «Про забезпечення виконання міжнародних зобов'язань України за Рамковою конвенцією ООН про зміну клімату та Кіотським протоколом» [5] усі функції державного регулювання проектів спільного впровадження (СВ) були передані Нацеконинвестицій.

Розробляється правова база «Схеми зелених інвестицій» згідно постанови КМУ «Про затвердження порядку розгляду, схвалення й реалізації проектів цільових екологічних інвестицій на період дій зобов'язань сторін Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату» [6]. На нашу думку, дана схема дуже важлива для країн, що приймають проекти СВ для вирішення соціальних проблем, але це державна схема фінансування. Продажу піддається державний актив — одиниці встановленої кількості (ОВК), і необхідно щоб отримані кошти від продажу активу були направлені лише на проекти із зниження викидів парникових газів в атмосферне повітря у країнах-продавцях. Це означає, що отримані від продажу кошти не можуть бути направлені в загальний бюджет країни-продавця і бути використані на фінансування загальних державних програм.

За оцінкою Мінекономіки, прогнозований рівень надлишку ОВК на викиди парникових газів протягом 2008–2012 рр. складе 2244 млн т CO₂е. (449 млн т у середньому за рік). За виключенням обов'язкового резерву надлишок ОВК на продаж становитиме близько 1350 млн т CO₂е. (279 млн т у середньому за рік). В залежності від коливань ціни на ОВК викидів парникових газів на вуглецевому ринку Україна має можливість протягом 2008–2012 р. додатково отримувати від продажу квот від 0,28 до 2,8 млрд євро щорічно.

Для продажу вуглецевих одиниць затверджено Положення про Національний електронний реєстр антропогенних викидів і абсорбції парникових газів згідно постанови КМУ «Про формування і ведення Національного електронного реєстру антропогенних викидів та абсорбції парникових газів» [7].

Адміністратором реєстру призначено Нацеконинвестицій, який має виконувати наступні дії:

вносить відомості про резервування вуглецевих одиниць;

проводить реєстрацію введення в обіг, зберігання, передачу, анулювання вуглецевих одиниць;

передає відомості про вуглецеві одиниці до Міжнародного журналу операцій та ін.

Наприкінці 2008 р. Україна підключила свій Національний реєстр антропогенних викидів і абсорбції парникових газів до Міжнародного журналу операцій у результаті чого одержала право на торгів-

лю вуглецевими одиницями в рамках Кіотського протоколу. Слід зазначити, що вже затверджена перша транзакція на 1,4 млн «ранніх» одиниць скорочення викидів, отриманих у результаті реалізації проекту на шахті ім. О. Ф. Засядька до Національного реєстру Японії [8] згідно розпорядження КМУ «Про операції з одиницями встановленої кількості» [9].

Продовжується удосконалення правової бази з реалізації проектів СВ за напрямками згідно постанови КМУ «Про затвердження Порядку підготовки, розгляду, схвалення та реалізації проектів, спрямованих на скорочення обсягу антропогенних викидів парникових газів» (зі змінами) [10]. Отже, «Схема розвитку II» застосовується в Україні з лютого 2006 р. і має на увазі, що проекти зобов'язані проходити детермінації в Секретаріаті проектів СВ на міжнародному рівні. Із 29 квітня 2008 р. затверджена процедура схвалення проектів спільного впровадження в рамках «Схема розвитку I», при якій детермінація проектів буде здійснюватися на національному рівні. При цьому власник проекту самостійно вирішує, за яким напрямом працювати. Згідно з офіційними даними, український портфель складається із 110 проектів СВ, 29 із них обнародовані для одержання суспільних коментарів, у той час як 20 проектів одержали листи — схвалення в рамках «Схема розвитку II» (Слід зазначити, що у 2007 р. таких проектів було всього 5) і 2 проекти детерміновані.

Крім того, Україна стала першою країною із країн, що приймають проекти СВ, яка заявила, що буде схвалювати вуглецеві одиниці й генерувати їх у пост-Кіотський період.

Щодо попиту на українські квоти, то в них потенційно зацікавлені Японія, Австрія, Бельгія, Фінляндія, Іспанія, Італія, Ірландія, Німеччина, Голландія. Сукупно цим країнам за прогнозами не вистачатиме 1597 млн т CO₂е. [7] для виконання зобов'язань зі зниження викидів парникових газів.

Всі перераховані вище зміни значно зміцнюють позиції України на міжнародному вуглецевому ринку, збільшать обсяг вуглецевих одиниць і підтвердять право України торгувати даними квотами.

З іншого боку, в Україні не приділяється достатньої уваги формуванню національної системи регулювання викидів парникових газів. Тому, що у зв'язку з прогнозованим надлишком квот, створення такої системи не є економічною необхідністю. Разом з тим впровадження внутрішньої системи торгівлі викидами є безумовно позитивним, тому що:

необхідно стимулювати підвищення енергоефективності економіки для зниження залежності від зовнішніх поставчань енергоресурсів;

необхідно введення конкретних національних заходів для обмеження викидів парникових газів відповідно до загальних вимог Рамкової конвенції

ООН про зміну клімату та Кіотського протоколу для країн Додатку Б.

Для формування внутрішньої системи торгівлі викидами Україна має розробити національний план розподілу дозволів на викиди між підприємствами і галузями промисловості, який повинний бути погоджений із планами соціально-економічного розвитку країни і враховувати особливості національної економіки, а також ряд інших важливих аспектів, зокрема:

погодженість із Кіотськими зобов'язаннями зі скорочення викидів;

оцінку поточних і прогнозованих викидів парникових газів;

відсутність дискримінації між галузями економіки й підприємствами;

технічний потенціал і питомі витрати на скорочення викидів у різних галузях промисловості;

вплив розподілу дозволів на викиди на конкурентоздатність окремих галузей і промислових підприємств;

енергоємність українського експорту й валютних надходжень;

прогнози щодо стабільності майбутнього попиту на експортовану продукцію.

При формуванні внутрішньої системи торгівлі викидами слід враховувати наступні напрями (рис. 1).

Рис. 1. Формування внутрішньої системи торгівлі викидами за напрямами

Торгівля дозволами на викиди має бути обов'язковою для основних джерел викидів парникових газів, які визначаються законодавчо. Вона буде ефективною за умови інтеграції в Європейську систему викидів парникових газів. Торгівля ОСВ має бути добровільною для підприємств.

Спочатку при розробці внутрішньої системи торгівлі викидами необхідне провести ряд заходів: інвентаризацію викидів основних джерел викидів парникових газів;

розробити концепцію реалізації торговельної схеми, порівнянної з Європейською торговельною системою;

на законодавчому рівні затвердити торговельну схему;

підготувати кваліфіковані кадри для роботи в торговельній системі (консультанти, верифікатори); створити Національний план розподілу дозволів на викиди парникових газів згідно затверджених вимог і принципів.

Національний план зобов'язаний передбачати наступне:

сума дозволів повинна враховувати довгострокові перспективи зниження викидів парникових газів до 2020 р. на 20 %;

до 2020 р. дозволи мають видаватися підприємствам на безкоштовній основі, а після 2020 р. за допомогою аукціонів;

повинен застосовуватися історичний метод розрахунку кількості дозволів, на основі фактичних даних минулих років.

З огляду на вищевикладене, можна зробити кілька узагальнюючих висновків.

Прийняття пост-Кіотської угоди є дуже важливим для вирішення проблеми зміни клімату.

У Пост-Кіотський період всі країни повинні взяти на себе справедливі зобов'язання зі зниження рівня викидів, що засновані на оцінці потенціалу в області запобігання зміни клімату, на довгостроковій політиці, заходах і технологіях з урахуванням забезпечення високих темпів соціально-економічного розвитку країни.

Україна є активним учасником міжнародного вуглецевого ринку, якої надається можливість стати першою країною Додатка 1 з успішно працюючою Схемою зелених інвестицій.

Для досягнення мети зниження викидів парникових газів всі механізми продажу ЕУК і фінансування проектів СВ повинні бути прозорими і зрозумілими, повинні гарантувати, що приведуть до реальних скорочень викидів.

Формування національної системи регулювання викидів парникових газів в умовах фінансово-економічної кризи в Україні необхідно для створення енергоефективної економіки з низьким рівнем викидів парникових газів.

Література

1. РКІК ООН : Растущие выбросы индустриально развитых стран подчеркивают срочную необходимость политического решения проблемы изменения климата на встрече в Познани // Национальная организация поддержки проектов поглощения углерода. — Режим доступа : <http://ncsf.ru>.
2. Что будет после Киотского протокола? Международное соглашение об ограничении выбросов парниковых газов после 2012 г. / Кокорин А. О., Сафонов Е. В. WWF России, GOF, 2007. — 24 с.
3. Національний План заходів із реалізації положень Кіотського протоколу / Національне агентство

екологічних інвестицій. — Режим доступу : <http://www.neia.gov.ua>.

4. Постанова КМУ від 30 липня 2007 р. № 977 «Про положення про Національне агентство екологічних інвестицій України» / Національне агентство екологічних інвестицій. — Режим доступу : <http://www.neia.gov.ua>.

5. Постанова КМУ від 17 квітня 2008 р. № 392 «Про забезпечення виконання міжнародних зобов'язань України за Рамковою конвенцією ООН про зміну клімату та Кіотським протоколом до неї» / Національне агентство екологічних інвестицій. — Режим доступу : <http://www.neia.gov.ua>.

6. Постанова КМУ від 22.02.2008 р. № 221 «Про затвердження порядку розгляду, схвалення й реалізації проектів цільових екологічних інвестицій на період дій зобов'язань сторін Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату» / Національне агентство екологічних інвестицій. — Режим доступу : <http://www.neia.gov.ua>.

7. Постанова КМУ від 28.05.2008 р. № 504 «Про формування і ведення Національного електронного реєстру антропогенних викидів та абсорбції парникових газів» / Національне агентство екологічних інвестицій. — Режим доступу : <http://www.neia.gov.ua>.

8. 29.10.2008 г. Україна підключилась к МЖО / Інформаційний центр «PointCarbon». — Режим доступу : <http://www.pointcarbon.com>.

9. Розпорядження КМУ від 1 жовтня 2008 р. № 1294-р «Про операції з одиницями (частинами) установленної кількості» / Національне агентство екологічних інвестицій. — Режим доступу : <http://www.neia.gov.ua>.

10. Постанова КМУ від 22 лютого 2006 р. № 206 «Про затвердження Порядку підготовки, розгляду, схвалення та реалізації проектів, спрямованих на скорочення обсягу антропогенних викидів парникових газів зі змінами, внесеними згідно з постановами КМУ від 17.04.2008 р. № 392 та від 20.08.2008 р. № 718» / Національне агентство екологічних інвестицій. — Режим доступу : <http://www.neia.gov.ua>.

11. Наказ Нацеконінвестагентства від 25 липня 2008 р. № 33 «Про затвердження Вимог до підготовки проектів спільного впровадження» / Національне агентство екологічних інвестицій. — Режим доступу : <http://www.neia.gov.ua>.

Подано до редакції 13.03.2009 р.